

Kako je pisatelju Vladimirju Sorokinu uspelo napovedati rusko preteklost v prihodnosti

Leta 2021 je s pomočjo ruskega Inštituta za literarne prevode v slovenščini izšlo delo konceptualista Vladimirja Sorokina z naslovom *Opričnikov dan* (*День опричника*), ki je bilo napisano in objavljeno že 2006. Razprava poskuša z analizo tega dela odgovoriti na vprašanje, kakšen pomen nosi futuristična knjiga o letu 2028, izdana dve leti pred ruskim napadom na Ukrajino. Literarni analizi pripenjam sociološko-kulturološki kontekst in hkrati predstavim Sorokinovo literarno strategijo, sledeč nekaterim za razumevanje *Opričnikovega dne* pomembnim književnim delom.¹

Ključne besede: Vladimir Sorokin, ruska mentaliteta, opričnik, sodobna Rusija, putinizem

How the Writer Vladimir Sorokin Managed to Predict Russia's Past in Its Future

The conceptualist Vladimir Sorokin's *Day of the Oprichnik* (*День опричника*), written and published in 2006, was published in Slovenian in 2021. The translation was partially founded by the Russian Institute of Literary Translation. This article analyzes the meaning of the novel and attempts to answer the question of why a futuristic book about the year 2028 appeared in Slovenian two years before Russia attacked Ukraine. Literary analysis is accompanied by a basic discussion of the sociocultural context. Sorokin's literary strategy is presented following consideration of his works important for understanding *The Day of the Oprichnik*.

Keywords: Vladimir Sorokin, Russian mentality, oprichnik, modern Russia, Putinism

V svetu ruskega postmodernizma zadnjih štiridesetih let sta postala svojevrstna stalnica pisatelja Viktor Pelevin in Vladimir Sorokin. Približno vsako drugo leto izdana novo knjigo, s katero potrjujeta, da ne sodita samo med utemeljitelje ruskega konceptualizma oz. postmodernizma, temveč že postajata svetovna klasika, ki doma in na tujem vzbujata še vedno burne odzive. Literatura, ki povzroča takšno zanimanje v svetu digitaliziranih medijev, je vsekakor prej izjema kot pravilo.

Kljub slovenski tradicionalni zavezanosti literaturi z zahoda najdemo v našem prostoru kar nekaj prevodov Pelevina – *Čapajev in praznota*, *Življenje žuželk*, *Omon ra*, *Sveta knjiga volkodlaka*, *Rumena puščica* [...] Sorokin je slabše zastopan – imamo *Led*, roman *Trideseta Marinina ljubezen*, *Opričnikov dan* in nekaj odlomkov iz *Norme*.

---

¹ Razprava je nastala v okviru raziskovalnega projekta Literarnoprimerjalne in Literarnoteoretske raziskave (P6-0239).

Opričnikov dan je bil preveden v slovenski jezik zadnji – 2021 (napisan in objavljen je bil v ruščini že 2006), dve leti pred ruskim napadom na Ukrajino. Zaradi aktualnosti in specifične strukture se bom posvetil predvsem temu romanu, čeprav ne velja za kako prelomno delo v Sorokinovem opusu. Ob tem ne bom mogel izpustiti drugih značilnosti, pomembnih v gradnji Sorokinove narativne strategije, niti se ne bom izognil ruskemu družbeno-kulturološkemu kontekstu nekoč in danes. Iz njegovega opusa bom pozoren na deli *Roman* ter *Srca štirih*, dotaknil pa se bom tudi *Trilogije*.

Da bi bilo jasno, za kaj naj bi pri analizi pisateljeve strategije šlo, si je treba ogledati nekatere teme in postopke, ki jih v osemdesetih in devetdesetih letih uporablja Sorokin.² Izhaja iz soc-arta oz. moskovske konceptualne šole, ki skuša za vsako ceno degradirati sorealistični jezik in stalinistično-leninistično ikonografijo. A pisatelj se pri tem ne ustavi. V pripovedni strategiji do te mere izbrusi stilizacijski postopek, da ga iz sorealistične klišejske publicistike prenese na rusko literarno pripoved – pogosto je to Ivan Turgenjev oz. vaška proza šestdesetih let 20. stoletja. Sledi šok-terapija, ko vzpostavljene stilizacije postavi v povsem nepričakovan kontekst, kar vzbudi pri bralcu zgražanje – rekli bi, da vzpostavi nasilje jezika. Dober primer je novela *Začetek sezone iz Prvega sobotnega dela*: romantično intoniran popis jage na fazana, ki spominja na *Lovčeve zapiske* Turgenjeva, prekine strel iz puške. Sledi šok terapija oz. nasilje jezika nad bralcem. Lovca sta ubila človeka, izrezala srce in jetra ter se zdaj z vnemo pripravljata, da ga spečeta. A nasilje jezika se tu ustavi in še ne pomeni nasilja nad dejanskostjo – ostaja le prostor za igro z njo. (Открытие Сезона).

Primer je ponazorilo, da na začetku ustvarjanja Sorokin gradi pripoved na otipljivi opoziciji: sprva jo predstavlja sorealistični jezik (norma), zatem ji sledi njena degradacija, kasneje jo zamenja preigravanje stilov ruske (klasične) literature. Pred bralcem se izriše svet, ki ga sestavljajo različni jeziki. Te sisteme znakov bo pisatelj v procesu relativiziral oz. jim zoperstavil nov, v temelju nasilen jezikovni sistem, za katerega že obstaja nevarnost, da bi se utelesil v konkretno realnost.

Dober primer jezikovnega nasilja nad realnostjo, ki ima zvezo tudi z *Opričnikovim dnevom*, je Sorokinovo delo *Roman*. Čeprav je govor o življenju 19. stoletja, gre za nekakšno tradicijo sovjetskega proizvodnega romana, za katerega je veljalo, da mora dobesedno proizvajati dejanskost, ki bo prinesla normo – ni naključje, da tudi eno prvih Sorokinovih del nosi naslov *Norma*. Sovjetska norma, ki bo človeka naučila živeti in delati, je torej postavljena v idilični vaški kronotop 19. stoletja in pisatelj z jezikovnimi manipulacijami naredi vse, da bi mu verjeli. S tem se še dodatno poveča možnost, da se bo v bralčevi predstavi zgodil prehod od jezika k sprejemanju dejanskosti, ki jo jezik takó »verodostojno«³ predstavlja.

Gre za pripoved o literarnem liku z imenom Roman, ki prihaja počitnikovat na deželo. Bralec hitro ugotovi, da pripovedovalec z vsakim stavkom vzpostavlja idilično razpoloženje na plemiškem posestvu Krutoj jar, kjer je svoj čas na bregu reke prenočil Ivan Grozni s svojo vojsko. Ob prebiranju dobimo občutek, da pripovedovalec hoteno

² Več o tem gl. v spremni besedi Mihe Javornika k Sorokinovemu prevodu *Ledu* v slovenščino.

ne ustvarja nobenega konflikta, temveč po eni strani stilizira in »uteleša« resničnost v *Očetih in sinovih* Ivana Turgenjeva, po drugi pa detajlni opisi odnosov med t. i. inteligenti govorijo o bližini novelistike Antona Čehova, poenostavljeno rečeno, gre za vzpostavitev »brezkonfliktne norme«, znane iz sovjetskih proizvodnih romanov tridesetih let, ki lakirajo stvarnost (*лакировка действительности*).

Pri tem osnovna težnja ni posnemati ruske klasike 19. stoletja, Sorokinu gre za to, da bi obračunal z romanom kot literarnim žanrom – ga de(kon)struiral. Roman Leksejič (patronim vodi k pomenu termina leksem v jezikoslovju oz. literarni vedi) je vihrav, drzen in pogumen mladenič, ki ga zaradi vrlin vsi spoštujejo. Na višku vaške idile pride do poroke med Romanom in Tatjano, gozdarjevo hčerko. Na poročno noč se odločnost mladeniča (ki v marsičem spominja na upornega modernističnega junaka) nenadoma in nepričakovano spremeni v nepričakovano smer. Jezik idile (kot norme) se zdaj spreminja v jezik nasilja: vaška idila se prične prepletati z Romanovimi hladnokrvnimi umori gostov. Še več: proti koncu romana se protagonist spremeni v neobčutljiv avtomat za ubijanje, posledično pa prične tudi pripoved razpadati. Sprva gre za ponavljanje sorodnih, a nesmiselnih stavkov, vezanih na Romana. Zadnji stavek v teh nesmiselnih ponavljanjih se glasi: »Roman umre.« Roman kot lik/individuum in roman kot žanr – z njim pa tudi vzpostavljena jezikovna norma – umreta.

Pred sabo imamo proces, ki vodi od klasičnega literarnega diskurza k utelešanju besede v stvar-telo, to telo (roman) pa tako v dejanskosti kot v fikciji propade. Pomeni to konec žanra romana ali napoveduje misel o brezizhodnosti literature? Kot dopolnilo povedanemu velja le zapisati, da po objavi *Romana* Sorokin v intervjujih poudarja nujnost, da bi našel nove izrazne oblike. Prav od tod najbrž izvira naraščajoče navdušenje pisatelja za druge oblike umetnosti – v 90. letih se že posveča scenarijem za film in opero.

A kljub temu ostaja Sorokin v bistvu še vedno literat, ki skuša na vse načine odkriti nov jezik. O tem govori ledena *Trilogija* (njen del je v slovenščino prevedeni roman *Led*). V zadnjem delu trilogije z naslovom *23000* pisatelj ugotovi, da je človek kozmična napaka, ki naj bi jo bilo mogoče popraviti le tako, da (plavookim in svetlolasim) izbrancem z ledenim kladivom udarijo v srce in poslušajo, če se iz njihovega srca izvije prava beseda. Ti izbranci tvorijo za razliko od drugih "mesenih strojev" (tj. ljudi brez srca) skupino 23000. Besedo, ki je nekoč izhajala iz razuma in je utelešala realnosti, je zdaj kot edini gradnik nadomestil primaren zvok srca. Naj bi ta »jezik srca« ustvaril nov žanr romana?

Če ledena *Trilogija* (objavljena med letoma 2002 in 2005) ne vodi k novi iskrenosti (za kar so jo svoj čas razglašali) in pelje bolj kot ne v slepo ulico, je zanimivo osvetliti tekst *Srca štirih*, v katerem vidimo napovedi tega, o čemer je govor v *Opričnikovem dnevu*. Delo *Srca štirih*,³ ki je nastalo za *Romanom* (1985–1989), ne temelji več na tipični sorokinovski opoziciji dveh (ali več) jezikovnih kodov. Morda bi ga najbolje označili kot produkt nezavednega sveta, v katerem se prelamlja fizična realnost. (Текст

³ Nastalo 1991, izdano 1994.

Владимира Сорокина »Сердца Четырех«.)⁴ Podobno kot *Opričnikov dan* se tekst začne *in medias res*, nima ne začetka ne konca in ni razdeljen na poglavja.⁵ Pripoved uvede srečanje trinajstletnega Olega in starejšega moškega z imenom Henrik Štaube. Ko Olegu pade štruca kruha v lužo, jo pobere ter vrže v smetnjak, temu pa sledi Štaubejeva pripoved o blokadi Leningrada. Govori o tem, kako mu je komaj uspelo ohraniti življenje ob drobtincah kruha in žvečenju podganjega mesa. »Od kod toliko smrti?« vpraša, ko mu Oleg pomaga znesti vreče do doma. Ko vstopita, Štaube predlaga, da bi z njim seksal, a Oleg zbeži.

Štaube živi v vagonu, kamor pride ljubimec Serjoža (leto dni starejši od Olega), ki Štaubeja spolno zadovolji, nato pa se družno podata v stanovanje, kjer ju že čakata druga dva partnerja – Pestrecova in Rebrov. Vsi štirje sestavljajo tajno sekto, ki jo poleg fizičnega kontakta družijo duhovni uvidi, ti pa predstavljajo del širše organizacije.⁶ Njihov skupni cilj je izvesti operacijo, s katero bi postali nesmrtni. Gre za magične obrede v nerazumljivem jeziku, ki ustvarja občutje kaosa in iluzornosti. A vendar ima v tej igri slučajnosti vsak od štirih natančno določen namen, saj jih vodi samo njim razumljiva logika.

Njihovo osnovno poslanstvo je pobijati ljudi in iz njihovih kosti sestavljati skrivno kombinacijo, ki jih bo pripeljala do nastanka tekoče tvari, ki ji nadenejo ime tekoča mati. Kot da imamo opraviti z nasilno nezavedno realnostjo, ki se izraža v nasilnem jeziku in govori o »normi« ruske mentalitete.

Ko za Novo leto pride na obisk mati Rebrova, se med njimi razleze občutek veselja in navkljub njenemu pripovedovanju o težkem življenju v času državljanske vojne in stalinskih gulagov ohranijo vedrino. Podobo toplega družinskega slavlja prekine sin Rebrov, ki materi izroči novoletno darilo. Tedaj vsi planejo nanjo, da bi jo zadušili in iz nje dobili skrivno substanco. Z njihovega vidika je tako narejen pomemben korak v magičnem obredu. Do telesa matere se obnašajo izjemno spoštljivo, kar vzbuja predstavo o starodavnem mitu o staršu-bogu, ki ob svoji smrti ustvari nov svet. Dejansko sveta materina substanca vodi četverico v klet s štirimi stiskalnicami, kamor izlijejo njeno tekočino. Ko se uležejo v prešo, aktivirajo mehanizem, s katerim prihaja do stiskanja teles na osnovi kombinacije kosti. Rezultat stiskanja so štiri zamrznjena srca, ki padejo v valj, ta pa jih izvrže v obliki kock na ledeno ploskev, prelito z materino tekočino.⁷

⁴ Sorokin se igra s tekstom, se v njem zrcali in prelamlja dejanski svet. Še več, on tvori model lastnega sveta, ki temelji na podobah iz podzavesti. Ta tekst je mogoče označiti kot psihoanalitično etudo.

⁵ Na uradni spletni strani Vladimirja Sorokina je tekst razdeljen formalno na šest razdelkov.

⁶ Tradicija sekt je v Rusiji zelo živa. Kot prva se je ob cerkvenem razkolu (staroobredci in Nikonovi reformisti) v sredini 17. stoletja pojavila sekta hlisti (*хлысты*). V današnji Rusiji so popularne Belo bratstvo, Sekta Vissariona – Cerkev poslednje zaveze, Anastasija, Sekta boga Kuzi ipd.

⁷ Mimogrede: nenazadnje se s *Srcem štirih* (prešanje teles) veže tudi prizor vrtenja telesa članov bratovščine opričnikov iz *Opričnikovega dneva*: »Trpeti, trpeti, trpeti. Svedri pronicaajo skozi meso kakor skozi maslo, uprejo se v kosti. Trpeti, trpeti, trpeti. Trpimo, škripamo z zobmi, eden drugega gledamo v obraz« (Sorokin 2021: 199).

Na kockah so zapisane številke 6, 2, 5, 5 in za nobeno od njih ne izvemo, kaj pomeni. So srca štirih predhodnica 23000 izbrancev v ledeni *Trilogiji*, kjer igra različno zaporedje števil prav tako pomembno vlogo? Števila lahko tudi seštejemo in dobimo vsoto 18, ki po numerološkem principu tvori število 9 (1+8). To število označuje ezoteričen prehod določene sekte na drugo ravnino. (Prim. Текст Владимира Сорокина »Сердца Четырех«).

Ne glede na možnosti interpretacij se zdita jezik in stvarnost ljudi (mesenih strojev) do te mere nasilna, da ju je treba pokončati (*Roman*) oz. preiti na drugo ravnino, ki jo predstavljajo – števila.

Nasilje nezavedne realnosti nehote prehaja v nasilje konkretne ruske dejanskosti, kar je videti v *Opričnikovem dnevu*. Če so prizori lokalnih vojn, terorističnih napadov, jemanja ljudi za talce v *Srceh štirih* še na ravni nezavednega, zdaj prihaja do razkrivanja nove ruske stvarnosti – mentalitete *novoruskih*,⁸ ruske mafije, tajkunov in oligarhov, katerih ravnanje v dejanskosti temelji na nasilju ...

Za obdobje v sovjetski kulturi osemdesetih let, ko je nastajal tudi tekst *Srca štirih*, velja posplošujoča oznaka – črna. Če je to oznaka, ki jo pripisujemo ruskim pisateljem, ko govorijo o degradaciji medčloveških odnosov znotraj družine, se pri Sorokinu nasilje poraja v kolektivnem nezavednem in postopoma prenika v zunanji – socialni svet. Kot da nova dejanskost ponavlja nedavno izkušnjo stalinizma – obdobja množičnih procesov in umorov.

Ob tem je vredno izpostaviti besede pisatelja Viktorja Jerofejeva, s katerimi je svoje razmišljanje *Vodka s Stalinom* začel novinar in dober poznavalec ruskih razmer Branko Soban (Soban 2023: 8). Jerofejev poudarja, da Stalin še živi: »Naj ga zgodovina še tako poliva z gnojnico, on živi. Kakor utopljenec je vzplaval na površje. In vstal od mrtvih. Stalina ni treba rehabilitirati, ker je že rehabilitiran. Ruska duša je po naravi stalinistična. Čim dlje v preteklost se odmikajo Stalinove žrtve, tem močnejši in svetlejši je Stalin. Iz njega so naredili nekakšno posušeno ribo. Iz nje so pobrali vso smrdečo notranjost: represijo, nasilno kolektivizacijo, boj s kozmopolitizmom...« Soban pa seže še globlje v rusko zgodovino in išče ideale v srednjeveškem obdobju. Tudi Putin ima iste idole, kot jih je imel Stalin, pravi Soban: »Ta je svoj režim primerjal z vladavino Ivana Groznega. [...] Pisatelj Leonid Soboljev je takrat zapisal, da se bo sovjetski narod moral naučiti ljubiti *opričnino*. In ko so v Moskvi proslavljali priključitev štirih ukrajinskih regij ruski državi, je igralec in Putinov privrženec Ivan Ohlobistin zakričal »Gojda!« Gre za strašni bojni krik *opričnikov* Ivana Groznega, ki je zdaj tudi Putinov veliki vzornik.« (Soban 2023: 9)

Ali je naključje, da je Sorokin delo *Opričnikov dan* – ki se dogaja v bližnji prihodnosti 2027 –, postavil v nasilni čas Ivana Groznega? Da je klasični konflikt med enim in drugim kodom presežen, da jezik srca in števil ni pravi, saj je v ruski dejanskosti

⁸ Izraz »novoruski« se navadno uporablja za Ruse, ki so po razpadu Sovjetske zveze na hitro obogateli in se prilagodili evropskim normam.

videti le en jezik – jezik nasilja. Da se tudi v bližnji prihodnosti Rusije potemtakem nasilni sodobni jezik veže z arhaičnim jezikom? Da v prihodnosti Rusije pravzaprav odzvanja njena preteklost?

Kdo so torej bili opričniki in kaj je opričnina danes? Gre za posebno bratovščino najožjih carjevih vojščakov. Zamisel sega v leto 1550, v čas reforme, ko je skušal car Ivan Grozni oblikovati novo vojsko iz sinov nižjega plemstva, ki naj se imenuje Izbranih tisoč. Med letoma 1564 in 67 mu je uspelo oblikovati carsko in zemsko vojsko. Dvorni opričniki so bili vojaško telo, ki je najbližje in najzvestejše carju, vojaška sekta, bratovščina, v katero se ne včlaniš, ampak (kot pravi tudi Sorokin 2021: 41) ona izbere tebe. Viri opozarjajo na njihova simbola: na pasjo glavo na konjskem vratu (znak absolutne zvestobe) in simbol metle, s katero »pometajo« s sovražniki. Ti opričniki so v črno oblečeni goreči fanatiki, ki živijo asketsko, skoraj meniško življenje, in viri pričajo, da ne gre za povsem raziskano sekto oz. bratovščino, katere člani so se krvavo znašali nad vladarju neposlušnimi elitami v ruski deželi. V času delovanja je povzročila več kot štiri tisoč žrtev. Medtem ko je opričnik carju najzvestejši vojak, prihaja opričnina iz staroruskega izraza oprič', kar označuje poleg, posebno, zunaj, več kot, razen in označuje na ozemlju tudi posebej zamejen prostor, kjer ne veljajo nobene pravice in imajo opričniki absolutno oblast v imenu carja (samodržavje): znano je, da so ob delitvi premoženja preminulega plemiča opričniki dobili svoj del, ki se je imenoval krome (*кrome*).⁹ Tako v poslanicah Kurbskega¹⁰ najdemo za opričnike poimenovanje kromešniki (*кромешники*). Nenapisano velja, da je kromešnik človek, ki pripada peklu, carstvu »kromešne temek«.¹¹

Vladimir Sorokin je svojo knjigo posvetil enemu najbolj znanih opričnikov Grigoriju. L. Suratovu Belskemu, imenovanem Maljuta, ki je bil ljubljenec Ivana Groznega in eden od ustanoviteljev opričnine, ki je na koncu štela več kot sedem tisoč mož. Njihov dan je bil natančno organiziran. Strogi organizaciji se podrejajo tudi Sorokinovi opričniki, le da se zdaj vozijo z mercedesi kitajske izdelave, na katere so pritrjene pasje glave z metlo na pokrovu prtljajnika.

To, da se je igralec Ohlobistin ob Putinovi »uradni« priključitvi vzhodnih ukrajinskih provinc k Rusiji odzval z opričniškim pozdravom Gojda! (v slovenščino žal stilistično neustrezno prevedeno s Hej!), govori o živosti opričniškega mišljenja danes. Ta datira v devetdeseta leta, še preden je bil *Opričnikov dan* napisan. Kot gobe po dežju so tedaj rasle bratovščine novih opričnikov in med njimi je do danes aktualna Bratovščina prečastitega svetega Josifa Volockeга (Братство Св. Прп. Иосифа Волоцкого), kjer je na njihovi spletni strani mogoče prebrati prisego opričnikov ter misli o pravoslavju

⁹ Besedo *кrome* slovenimo poleg tega, razen tega.

¹⁰ Knez Andrej Kurbski, ruski politični delavec, načelnik vojske in filozof, je poznan v svojem prvem obdobju kot pomočnik in prijatelj Ivana Groznega, kasneje pa se je od njega povsem oddaljil.

¹¹ Prim. »Ta garda je ob uvedbi opričnine štela okrog tisoč mož, ob koncu tega obdobja pa že okoli šest tisoč. Sestavljali so jo predstavniki različnih slojev, prevladovalo pa je nižje plemstvo, na katerega se je Grozni zanašal v boju z bojarji. Simbola v črno oblečenih gardistov sta bila pasja glava na konjski uzdi ter metlica na toku, ki sta označevala glavni nalogi: 'gristi' izdajalce države in dokončno 'pomesti' z izdajok« (Podlesnik 2018: 100).

(bratovščine spadajo k različnim cerkvenim jurisdikcijam), o samodržavju in narodnosti, ki je njihovo vodilo in hkrati ideologija t. i. uradnega narodnjaštva.

Naj povzamem nekatere Sorokinove misli iz intervjuja z Anno Trefilovo leta 2012, ki so za razumevanje *Opričnikovega dneva* pomembne in usmerjajo mojo interpretacijo:¹²

Če resno govorimo o opričnini, o tem zloveščem pojavu, je paradoksalno, da v literaturi ni opisan. Izkazalo se je, da je bilo naše klasike, bradate in velike, sram pisati o njej. In bali so se. Razumem, zakaj – ne zgolj le zaradi cenzure. Zanimivo je, da je Grozni, potem ko je usmrtil vse najvišje uradnike opričnine in jo praktično razpusil, z grožnjo smrtne kazni prepovedal uporabo te besede, opričnike pa so imenovali »dvorni ljudje«. Kaj se je potemtako zgodilo? Če bi se spomnili starega Freuda, je prišlo do nekakšnega izpodrivanja travme – pojav je bil iz ljudske zavesti izpodrinen v podzavest. In ker ni opisan, ni poimenovan, to pomeni, da je živ. In še vedno deluje. Kar je pravzaprav dokazala celotna Putinova era. Opričnina je v resnici živa.

In četudi se današnji opričniki vozijo z mercedesi, je njihova miselnost povsem enaka: fevdalna. Hotel sem simulirati razmere, o katerih sanjajo številni naši opričniki, ki menijo, da bi se morala Rusija ograditi od Zahoda. Pravijo, da imamo veliko lastnih gozdov, nafte in vsega, kar si želite. Zato bomo preživel. Zahod pa nas le razkrajja, okuži z napačnimi idejami in nam škoduje na vse mogoče načine. In poskušal sem simulirati, kaj bi se v tem primeru zgodilo tako v družbi kot na ravni jezika. (Владимир Сорокин Как Писатель И Предсказатель.)

Neprimerno konkretnější je bil Sorokin 19. januarja 2007, ko je za *Spiegel* izjavil:

Imamo posebne ljudi, ki jim je dovoljeno vse. To so svečeniki moči. Tisti, ki niso med njimi, so v odnosu do države popolnoma nemočni. Lahko si bogat, kolikor hočeš – kot tajkun Mihail Hodorkovski –, pa vseeno v trenutku izgubiš vse in pristaneš v zaporu. Primer Hodorkovskega je le tipičen primer opričnine, sistema represije, ki ga opisujem.

Pravkar sem si predstavljal, kaj bi se zgodilo v Rusiji, če bi se popolnoma odrezala od zahodnega sveta in ponovno uvedla železno zaveso. Zdaj se veliko govori o tem, da je Rusija trdnjava. Pravoslavje, avtokracija in nacionalnost naj bi bili osnova nove nacionalne ideje. In izkazalo se bo, da bo preteklost dohitela sedanjo Rusijo in da bo preteklost postala naša prihodnost. («Темная Энергия Общества»).

Svetovno znani pisatelj Vladimir Sorokin, ki trenutno živi v Nemčiji, ni hotel neposredno kritizirati Putinove oblasti, temveč je pripoved raje postavil v prihodnost, kjer gospoduje Car/Vladar z opričniki. Ti zdaj nadzorujejo Sveto Rusijo, izolirano od Zahoda z velikim zidom, kjer promet proti Kitajski in obratno poteka globoko pod zemljo.

O čem pa sploh govori *Opričnikov dan*? Kaj je mogoče izluščiti iz poti osrednjega lika Andreja Daniloviča Komjage, ki se kot novodobni Čičikov potika od enega do drugega mesta in opravlja naložene mu dolžnosti.

Nekaj primerov: dan se začne z zvonjenjem mobilca – trije udarci z bičem, stok in jok v časovnih intervalih – in to je klic k novemu obračunu s »carjevimi« sovražniki. V državi poteka »lov na čarovnice«. S pritrjeno pasjo glavo na odbijaču svojega rdečega

¹² Če ni drugače navedeno, so vsi prevodi Miha Javornika.

mercedesa in z metlo na zadku avtomobila se Komjaga z drugimi opričniki odpravijo k aristokratu, ki se je zameril carju. Ubijejo ga, mu posilijo ženo ter zažgejo imetje – novinarji posnamejo pokol, saj ga bodo zvečer predvajali na televiziji.

Usmrtitvi sledi bogoslužje v katedrali Marijinega vnebovzvetja, kjer opričniki dobijo odpustke. Sledi slovesna večerja v Beli dvorani Kremlja, kjer se zberejo vsi člani opričnine, vključno z Atom, ki je sodeloval pri državnem udaru.

Car kasneje pokliče Ata in tri bližnje opričnike (tudi Komjago) v tajni zbor zaradi pomembne zadeve. Tam jim preberejo paskvil proti carjevemu zetu Urusovu – ki je sicer morilec in skrivnostni posiljevalec. Car prek video povezave ukaže, naj zločinca zaslišijo, kar se nemudoma zgodi. Ta vse prizna. Car ukaže, naj sorodnika – kriminalca pustijo pri miru. Komjaga iskreno občuduje carja.

Komjaga je v istem dnevu v vlogi cenzorja prisoten na generalni vaji za prihajajoči praznični koncert. Kozlova, primabalerina Bolšoj teatra, se obrne nanj s prošnjo za posredovanje pri vladarju. Opričnik privoli, da bo pomagal njenemu zatiranemu prijatelju. Za pomoč »sovražnikom ljudstva« – veljajo določene tarife. Balerina dobi prepovedano kitajsko drogo »akvarij« (zlate ribice). Junak jih odpelje v savno, kjer z drugimi opričniki razpravlja o prednostih in slabostih različnih narkotikov. Kokain in trava sta v državi uradno dovoljena, heroin, gobice in zlate ribice pa so prepovedani.

Čez čas v savni, kjer si nabirajo moči, Komjaga, Ata in drugi opričniki padejo v narkotični trans. Mikroskopska ribica, ki si jo opričnik vstavi v žilo, namreč priplava do možganov in ga omami. V halucinaciji, ki jo povzroči droga, si predstavlja sedmeroglavega zmaja, ki odleti v daljno in bogato državo Ameriko. Tam naj bi zmaj Gorinič požgal mesta brezbožnih ljudi, ki se iz vsega norčujejo in pljuvajo po Sveti Rusiji.¹³

Na svojstven način tako opričniki oživljajo tudi vlogo ribe, ki je v zgodnjem krščanstvu simbol Jezusa Kristusa, kasneje pa postane pozitiven simbol plodnosti in seksualne energije. V različnih kulturnih tradicijah se omenja falični, seksualni pomen ribe v tesni navezavi na vodo in ikre. Ni odveč omeniti, da opričniki ob zaužitju zlate ribice vsi po vrsti doživljajo erekcijo in ta jih vodi v ustvarjanje »gosenice«, ki ni nič drugega kot izraz za kolektivni moški spolni akt.

Če je novodobnim opričnikom dovoljeno vse in lahko po mili volji ubijajo in obešajo ljudi, ki so napoti oblasti, posiljujejo ženske ter zažigajo posestva, je jasno, da je sedanost/prihodnost države njena srednjeveška preteklost, in zdaj je ta v tesni navezavi na Kitajsko. V Rusiji prihodnosti je ponovno vzpostavljena monarhija, družba, ki pozna delitev na družbene sloje in uporablja telesne kazni. V njej ima spet pomembno vlogo

¹³ Opričnikom je blizu predstava o večglavem zmaju (Goriniču), ki v slovanski mitologiji ob napadu bruha ogenj, ugrablja dekleta, hkrati pa je varuh vrat v carstvo mrtvih – kar je verjetno osnovna halucinacija opričnikov.

pravoslavje oz. Cerkev, institucija, ki se je na temelju ideje o Moskvi kot tretjem Rimu¹⁴ z Zahodnim zidom oddaljila od Evrope in njenih vrednot ter se približala Aziji. Čeprav je bilo Sorokinovo delo napisano v začetku 21. stoletja, priklicuje v spomin filozofijo Aleksandra Dugina, današnjega Putinovega ideologa, ki je bil v začetku devetdesetih let soustanovitelj (skupaj z nedavno umrlim pisateljem Edvardom Limonovim) nacionalboljševistične partije (nacbol) – oz. nacistične stranke. Danes se Dugin do teh idej sicer ograjuje in se zavzema za ustanovitev evrazijske formacije, v katero naj bi sodile dežele bivše Sovjetske zveze. Dugin v svojih patriotskih in pravoslavnih idejah uteleša podobo Rusije v *Opričnikovem dnevu*. Naj za ilustracijo navedem del govora, ki ga je imel na mitingu 2012 v Moskvi kot nasprotje Oranžni revoluciji v Ukrajini 2004 in začetku 2005:

Dragi ruski ljudje! Globalni ameriški imperij si prizadeva združiti vse države sveta pod svojim nadzorom. Posredujejo, kjer želijo, in nikogar ne sprašujejo za dovoljenje. Prihajajo prek pete kolone, za katero menijo, da jim bo omogočila prevzem naravnih virov ter vladanje nad državami, ljudmi in celinami. Vdrli so v Afganistan, Irak in Libijo. Na dnevnem redu sta Sirija in Iran. Njihov cilj pa je Rusija. Mi smo zadnja ovira na njihovi poti k izgradnji svetovnega imperija zla. Njihovi agenti na trgu Bolotnaja in v vladi delajo vse, da bi oslabili Rusijo in jim omogočili, da nas spravijo pod popoln zunanji nadzor. Da bi se uprli tej najresnejši grožnji, moramo biti enotni in mobilizirani! Ne smemo pozabiti, da smo Rusi! Da smo tisočletja branili svojo svobodo in neodvisnost. Za to, da je Rusija postala velika, smo prelili morja krvi, svoje in tuje. In Rusija bo velika! Drugače je sploh ne bo. Rusija je vse! Vse drugo je nič! (Gessen 2017: 388–89).

Da je Sorokinu v *Opričnikovem dnevu* uspelo napovedati prihodnost današnje Rusije, je še en dokaz, da lahko umetniško delo napoveduje družbeni razvoj. Kot že zapisano: če so v ledeni *Trilogiji* »imena srca« Bro, Šma, Hram, Moho še leta 2002 napovedovali t. i. novo iskrenost, ki naj bi sledila postmodernistični fazi, zdaj imena Potika, Vosk, Samosja, Komjaga napovedujejo opričnino in povsem drugačno podobo Rusije, kot se je kazala v začetku milenija. Se zgodovina spet ponavlja, ko se iz nasilne nezavedne realnosti (*Srca štirih*) spreminja v fizično realnost? Če so bili opričniki res izbrisani iz kolektivnega in literarnega spomina Rusije, je vsekakor pomenljivo, da Sorokin tudi tu vrača potlačeno v literarno javnost kot neznosno resnico ruske družbe in zgodovine.

Opričnikov dan (in posledično novele *Sladkorni Kremelj*) je veliko bolj povezan s tekstom *Srca štirih* kot pa s *Trilogijo*. V obeh tekstih imamo bratovščino oz. tajno sekto, liki so v telesno-seksualni navezavi in če je v *Srcih štirih* očiščevalna »tekočina matere«, jo v *Opričnikovem dnevu* označuje tekočina, ki se spreminja v paro...

Ob tem je vredno opozoriti še, da opričniki nosijo zlat uhan, s katerim izražajo pripadnost bratovščini oz. sekti opričnine: »Samson mi skrbno obriše obraz, na ličnice nanese rdečilo, skodra čop, naprši lak, izdatno nasipa zlat prah, v desno uho vdene viseč zlat uhan – zvonček brez kemblja. Take uhane nosijo samo naši. In nobena zemška, pisarska, strelska, poslanska, plemška drhal si niti za božično maškarado ne drzne

¹⁴ Gre za aktualizacijo ideje duhovnika Filofeja, ki je v poslanici okrog 1523 zapisal, da sta kot sedež pravega krščanstva padla Rim in Konstantinopol, zdaj se kot središče pojavlja Moskva, ki bo ostalo večno središče.

nadeti takega zvončka.« (Sorokin 2021: 12).¹⁵ Ta uhan je – podobno kot pri mafiji igra zlato simbol mafijske družine oz. bratovščine – znak in opozorilo drugim ljudem, da se opričnikov izogibajo. Opričnike je tako mogoče povezati z novo rusko mafijo, s »siloviki« in specialnimi službami.

V novi monarhiji, ko se Rusija gospodarsko razvija pod samodržavjem in pravoslavjem, ni potrebna niti nobena klasična literatura. S tega vidika je zanimiv Komjagov obisk jasnovidke Praskovje Tobolske (obkrožene s kitajsko služinčadjo), medtem ko v njenem kaminu gori *Zločin in kazen*, zatem pa vrže v ogenj še Tolstojevo *Anno Karenino*. Ob tem jasnovidka Komjago vpraša:

»Vladar vaš je bela breza. Na tej brezi pa je suha veja. In na veji tej jastreb čepi, živo veverico kljuje v hrbet, veverica škripa z zobmi, če prisluhneš s čistim ušesom, boš razločil dve besedi: ključ in vzhod. Razumeš golob? [...] Kaj se mora umestiti med ti dve besedi?«
 »Ne razumem, Praskovja Mamontovna. Morda ... duplo?«
 »Tvoj um me žalosti, golob. Ni duplo, temveč Rusija.«
 [...] No, kaj bi še rad, me gleda z odporom Praskovja.
 »Kaj bo z Rusijo?«
 Molči, gleda pozorno.
 Čakam *trepetajoč*.
 »Nič bo.« (Sorokin 2021: 126, 130).

Odgovor jasnovidke je jasen: v Rusiji se ni nič spremenilo in se tudi ne bo. Vsako spremembo je treba razumevati v spreminjanju družbene mentalitete. A ta se ne spreminja tako hitro. Tudi pogovor Komjage z jasnovidko Praskovjo Mamontovno poudarja že zapisano: mentaliteta se ni spremenila niti za trohico – sedanost oz. prihodnost Rusije je njena preteklost, saj navkljub številnim družbenim vrenjem v raznih stoletjih ni nič bistveno drugače.

***

Med katere literarne žanre torej spada *Opričnikov dan*, kakšna je njegova struktura in kako se vpenja med druge Sorokinove tekste?

Večina kritikov (največ jih je na portalu LiveJournal)¹⁶ označuje *Opričnikov dan* za antiutopijo, nekateri jo imajo za pamflet, drugi govorijo o »strašnem delu«, ki naj bi napovedovalo prihodnost. (»Рецензия Витхуновской на ‘День опричника’ Сорокина«).

Če povežemo *Opričnikov dan* z drugimi Sorokinovimi teksti, vidimo tako kot v tekstu *Srca štirih* odsotnost opozicije, na kateri še slonijo *Roman* in začetni konceptualni teksti: romantična idila, ki jo zamenja jezikovna šok-terapija. V *Opričnikovem dnevu* in tekstu *Srca štirih* imamo opraviti le z nasiljem jezika, ki postavi bralca v nepričakovano situacijo in ta predhodno ni z ničemer motivirana. Ta nemotiviranost ne govori o klasičnem romanu, kjer bi bil v ospredju določen idejno-tematski zaplet.

¹⁵ Prevodi *Opričnikovega dne* so delo Andreje Kalc.

¹⁶ *Живой журнал* je bila izjemno priljubljena platforma kulturne komunikacije pred kakšnimi petnajstimi leti – torej v času izida *Opričnikovega dne* v Rusiji.

V *Opričnikovem dnevu* gre za nizanje naključnih, med sabo nemotiviranih nalog, ki jih opričnik opravi v enem dnevu. Tudi drugi dogodki med sabo niso v vzročno-posledični zvezi, vezni člen je le opričniška bratovščina.

Zdi se, kot da bi s tako strategijo Sorokin ustvarjal televizijsko serijo, kjer osrednji lik dobi z zvenom mobilca vsakič novo nalogo. Ta naloga je sama v sebi sklenjena epizoda (enkrat je to umor in posilstvo, drugič narkotično bratsko savnanje s homoseksualnim aktom, tretjič pogovor z vedeževalko ipd.). Kot da je Sorokinu pomemben sam proces branja kot takega, saj se pravzaprav v epizodi (za opričnike) nič posebnega ne dogaja. Toda ali je res v ospredju sólo pripovedovanje, ki je v spletu visoko-arhaičnega ter novodobnega jezika s polno kletvicami – spet le jezik nasilja, ki proizvaja realnost – novo/staro normo? Ta norma ni več stalinistična, to je norma ruske mentalitete, ki sega v čas Ivana Groznega.

Gre potemtakem v *Opričnikovem dnevu* za še en primer postmodernističnega konceptualizma, ki modificira izhodiščno pisateljsko strategijo? Jezik kot tak je mrtev (*Roman*), lahko ga obudi udarec z ledenim kladivom v srce (jezik srca) v ledeni *Trilogiji*, lahko je to nerazumljivi jezik tajne sekte, kjer udeleženci sprešajo lastna telesa, da se iz valja prikotalijo kocke s številkami (*Srca štirih*), je lahko to stara norma jezika iz časov Ivana Groznega, ki je nova realnost?

Možno je tudi drugačno gledišče. Ta antiutopija, paskvil oz. strašna knjiga, ki govori o prihodnosti Rusije, je tudi zabavna. Nekateri kritiki (»День опричника«) razmišljajo o pripovedni strategiji, podobni gegom, ki izvabijo nasmešek na usta: taki naj bi bili predstavitev »gosenice« – skupinskega homoseksualnega občevanja, skupinsko posilstvo, skupna prisega, obisk koncerta (na katerem ne manjka ekstravagantnosti), narkotična halucinacija ipd.

Da je jezik oz. literatura, napisana v njem, res sredstvo posmeha, govorijo že sežigi knjig ruske klasike (Dostojevskega in Tolstoja) pri jasnovidki Praskovji Mamontovni. Res pa je tudi, da v zadnji četrtini knjige *Opričnikov dan* vidimo posmeh, namenjen Sorokinovim sodobnikom ali pa kar samemu sebi in svojim mislim o Rusiji. Nekaj primerov: »Na tretjem kanalu ujamem diskusijo Vippersteina [Pepperštejna?]¹⁷ in Onufrienka o kloniranju žanra Velikega Gnilega Romana [Sorokinovega *Romana*?], o vedenjskem modelu Sladkega Ostržka [Sorokinov *Sladkorni Kremelj*?]¹⁸ [...] Na petem je slišati bas Boruha Grossa o Ameriki, ki je postala nezavedno Kitajske [ime spominja na znanega kulturologa Borisa Groysa, ki je veliko predaval v Ameriki] in o Kitajski, ki je postala, hvala bogu, nezavedno Rusije, in tudi o Rusiji, ki je še zmeraj nezavedno same sebe.« (Sorokin 2021: 132). Šesti kanal predvaja informacije o psičkih »človeka psa, poznanega umetnika iz časa Bele zmede«, kar je neposredna

¹⁷ Pavla Pepperštejna, enega od ustanoviteljev Medicinske hermenevtike, ki pomeni 1987 novo fazo v razvoju

¹⁸ Gre za zbirko novel, ki pomenijo nadaljevanje *Dneva opričnika*. Pripoved Opala pomeni njegovo neposredno nadaljevanje – zaradi državnega prevrata tu Komjaga umre.

aluzija na človeka-psa Kulika.¹⁹ Zanimiv je tudi »sedmi kanal tega ogabnega radia, ki je za vselej posvečen poeziji ruskega minimalizma in konj-sept-ualizma,« kar je (avto)parodija Sorokina samega kot konceptualista in konceptualizma nasploh. V pesmih, ki jih »večinoma sestavljajo pokašljevanje, odhrkavanje in medmeti, z mračnjaškim in pogubljenim glasom recitira Vsevolod Nekros« (prav tam), kar je ponovno očitna aluzija na utemeljitelja Lianozovske šole in začetnika moskovskega konceptualizma Vsevoloda Nekrasova.

Komjagino mnenje o »ogabnem radiu«, v katerem je zaznati očiten Sorokinov posmeh oz. avtoparodijo nad konceptualizmom in lastno ustvarjalnostjo, je še kako povedno:

S tem gnojem, s tem bruhanjem, s to zvenečo praznino (sic!) se hranijo naši intelektualci v podzemlju. Iznakaženi polipi so to na telesu naše zdrave ruske umetnosti. Minimalizem, paradigma, diskurz, konj-sept-ualizem ... od zgodnjega otroštva poslušam te besede. kaj pa naj bi pomenile, še zdaj ne razumem. Kaj pa je to Bojarinja Morozova, razumem enako zdaj, kot sem razumel prvič že pri petih letih. Vsa ta sodobna umetnost ni vredna niti enega zamaha s čopičem našega velikega Surikova. Ko ti postane neprijetno pri duši [...] stečeš v Tretjakovsko galerijo za minutko, stopiš k velikemu platnu [...] In stena zavonja po stari Rusiji. In to tako, da pozabiš na vse vsakdanje, na hitenje. Pljuča zajamejo ruski zrak. (Sorokin 2021: 133).²⁰

V odlomku se jasno potrjuje pomen misli vedeževalke Praskovje Mamontovne na vprašanje, kaj bo z Rusijo: »Nič bo.«

Še enkrat: če je vsako spremembo treba razumevati v spreminjanju mentalitete, se ruska mentaliteta ni spremenila prav dosti. Komjaga, ki je mlad človek, ne razume sodobne umetnosti, razume pa staroobredsko tradicijo s platna Surikova (bojarinjo Morozovo) in s tem tradicionalno Rusijo, ki temelji na slovanofilskih idejah o samodržavju, pravoslavju in narodnosti.

Sorokin, ki je knjižni erudit in dobro pozna (rusko) kulturo, je na začetku *Opričnikovega dne* v poševnem tisku zapisal:

Sanje so vedno iste: *hodim po polju brezkrainem, ruskem, ki se za horizont steka, belega konja vidim spredaj, hodim proti njemu, čutim, da je ta konj poseben, konj nad konji, lepoteč, vedun, urnih nog pohitim, dohiteti pa ga ne morem, pospešim korak, vpijem, kličem ga, nenadoma sprevidim, da je v tem konju – vse življenje, vsa moja usoda, vsa sreča, da ga potrebujem kakor zrak, tečem, tečem, tečem za njim, on pa se še naprej počasi oddaljuje, ne da bi koga ali kaj opazil, odhaja za zmeraj, odhaja stran od mene, odhaja na veke, odhaja enkrat za vselej, odhaja, odhaja, odhaja...* (Sorokin 2021: 7).

Na začetek postavljen »prolog«, ki nima zveze s pripovedovanim, se pojavi ob koncu: »Živeti je treba v škodo svojati, Rusiji v veselje ... moj beli konj, počakaj ... ne odhajaj ... kam greš, ljubi ... kam, belogrivi ... moj sladki konj ... živi, oh, živi ...

¹⁹ Gre za Olega Kulika, moskovskega akcionista, ki so ga golega na povodcu sprehajali v javnosti.

²⁰ Vasilij Surikov je del gibanja peredvižnikov, ruske skupine slikarjev – realistov iz zadnje tretjine 19. stoletja. Med najbolj znanimi platni je prav Bojarinja Morozova, s katerim je ovekovečil njen izgon, ker je ohranila staro vero (staroobredstvo) in ni usvojila reform patriarha Nikona, s katerimi je car Peter Veliki pričel evropeizirati zaostalo Rusijo.

vsi živi, dokler ... vsi ... a dokler je živa opričnina, je živa Rusija. In hvala Bogu.« (Sorokin 2021: 204).

Stilno zaznamovan začetek in konec nas ponovno vrača v rusko kulturno mentaliteto in kulturno zavest. Čeprav bi bilo nemara treba iskati vzporednice nemotiviranemu začetku in koncu v tekstih srednjega veka, se ne morem znebiti občutka, da se je s tekstoma intertekstualno navezal na *Mrtve duše* Nikolaja Gogolja in njegovo predstavo o trojki, speto z vprašanjem, kam gre Rusija?

Ali drviš tudi ti, Rusija, kakor nagla trojka, ki je nič ne dohiti? [...] Kaj pomeni ta polet, ki vzbuja grozo? In kakšna neznanca sila je v teh konjih, ki jih svet še ni videl. Ah, konji, konji, kakšni konji! Ali je v vaših grivah skrit vihar? [...] Zaslišali ste z višav znano pesem in ste družno in hkrati napeli svoje bronaste prsi in se skoraj, ne da bi se s kopiti dotikali tal, spremenili v napete loke, ki lete skozi zrak, da leti z njimi v božjem navdihu vsa trojka!... Kam drviš Rusija, odgovori mi! Ne da mi odgovora. [...] vse kar je na svetu, beži mimo in drugi narodi in države se začudeni umikajo in ji delajo pot. (Gogolj 1949: 226).

Morda pa *Opričnikov dan* ni le strašni in smešni »jezikovni trip«, ampak tudi poskus ustvariti namesto romana poemo, kakor je Gogolj označil svoje *Mrtve duše*?

VIRI IN LITERATURA

- Vladimir SOROKIN, 2006: *Led*. Ljubljana: Modrijan.
- Vladimir SOROKIN, 2021: *Opričnikov dan*. Ljubljana: Beletrina.
- Nikolaj GOGOLJ, 1949: *Mrtve duše (poem)*. Ljubljana: DZS.
- Blaž PODLESNIK, 2018: *Pregled ruske kulturne zgodovine*. Ljubljana: Znanstvena založba FF.
- Branko SOBAN, 2023: *Vodka s Stalinom. Delo (Sobotna priloga)* 4. 3. 2023, 8–9.
- Masha GESSEN, 2017: *The Future is History. How Totalitarianism Reclaimed Russia*. Riverhead Books.
- Владимир СОРОКИН, 1985–1989: *Роман*. Официальный Сайт Владимира Сорокина. [Na spletu](#).
- Владимир СОРОКИН, 1991: *Сердца четырех*. Официальный Сайт Владимира Сорокина. [Na spletu](#).
- Владимир СОРОКИН, 2006: *День опричника*. Москва: Захаров.
- Владимир СОРОКИН, 2006: *Трилогия*. Москва: Захаров.
- Lektsia.com. Текст Владимира Сорокина «Сердца Четырех». [Na spletu](#).
- Братство Св. Прп. Иосифа Волоцкого. [Na spletu](#).
- Владимир Сорокин как писатель и предсказатель. 21 junij 2021. Livejournal.com. [Na spletu](#).
- Темная Энергия Общества. Официальный Сайт Владимира Сорокина. [Na spletu](#).
- Открытие Сезона. Официальный Сайт Владимира Сорокина. [Na spletu](#).
- Рецензия Витхуновской на «День опричника» Сорокина. 20. maj 2007. Livejournal.com. [Na spletu](#).

Владимир Сорокин «День опричника». 28. avgust 2006. Livejournal.com. Na spletu. День опричника – Сорокин определенно злоупотребляет читательским доверием. Sv-scena.ru. [Na spletu](#).

РЕЗЮМЕ

Статья посвящена писательской стратегии постмодерниста Владимира Сорокина, разрабатываемой автором на протяжении последних сорока лет. В контексте его объемного литературного опуса мы выделяем произведение *День опричника*, созданное в 2006 году, где автор на 2027 год предсказал восстановление монархии и превращение России в евразийскую страну.

В восьмидесятые, когда Сорокин начинает заявлять о себе как соц-артист и концептуалист, его стратегия строится как оппозиция соцреалистической нормы и советской иконографии: сначала он утверждает норму, чтобы в результате де(кон)струкции впоследствии обнажить ее.. Это шоковая терапия, которая разрушает горизонт ожиданий.

Впоследствии место соцреалистической нормы займут стилизации русской классики (в первую очередь Ивана Тургенева и Антона Чехова). Цель ясна: нарушить литературную норму.

Пример этого хорошо виден в тексте *Роман*, где в первой части утверждается идея деревенской идиллии, напоминающей советские производственные романы за счет лакировки действительности. Вторая часть рассказывает о Романах Лексеиче и Татьяне, которые начинают убивать сватов.

Превращение Романа в мясорубку сопровождается распадом романа как жанра. Последнее предложение в романе – «Роман умер» – одновременно объявляет о смерти литературный персонажа и о смерти жанра.

В дальнейших произведениях Сорокин пытается создать новый язык – т. н. «язык сердца», разработке которого посвящена его *Трилогия (Путь Бро, Лед, 23000)*. Но он оказывается в тупике – удар по сердцу ледяным молотком – это всего лишь эксперимент. Избранные, в отличие от «мясных машин», получают новое сердечное имя, но в продолжении выясняется, что человек – это всего лишь космическая ошибка.

Иную стратегию автор выбирает в тексте *Сердца четырех*. Здесь дело в бессознательной реальности, которая выражает норму российской ментальности. На самом деле это насильственная бессознательная реальность русского, которая выражается на языке насилия. О том, что нормой российского менталитета является именно насилие, Сорокин вместе с другим великим постмодернистом Виктором Ерофеевым непосредственно говорить в интервью в интернете. Та же идея реализуется и в тексте *День опричника*, предсказавшим сегодняшнюю общественно-политическую ситуацию в России. Совершенно очевидно, что российская норма насилия – это не советское изобретение. Ее истоки необходимо искать во времена правления царя Ивана Грозного, когда он задумал опричников и опричнину.